

Ettevõtluse analüüs

Vastavalt valla arengukavale on Rõuge ettevõtluse visiooniks:

Rõuge valla ettevõtlus on mitmekesine, uuenduslik, nutikas ning piirkonna omapära arvestav. Ettevõtlusvaldkonnas toimub aktiivne koostöö, teenuseid ja tooteid turundatakse ühiselt. Rõuge vald on aastaringiselt toimiv, tuntud ja tunnustatud tursimi- ja puhkemajanduspiirkond.

2035. aastaks on seatud eesmärk, et piirkond on mitmekesist ettevõtlust toetav ja arendav, huvipakkuv sihtkoht erinevate toodete ja teenuste tarbijatele.

Statistiline analüüs

2020. aasta seisuga on Rõuge vallas registreeritud 1 180 ettevõtet ja mittetulundusühingut. Enim on registreeritud osaühinguid ja füüsilisest isikust ettevõtjaid. Kõige vähem on vallas sihtasutusi, aktsiaseltsi, tulundus-, usaldus- ja täisühinguid. Töötajate arvu poolest on ettevõtted pigem väikesed. Enam kui kümne töötajaga ettevõtteid on vallas 15 tükki. Enim on töötajaid OÜ Saru Lauavabrikul 141, kuid edasi toimub töötajate arvus suur langus ning töötajate arvu poolest suuruselt teine on Nopri Talumeierei OÜ 23 töötajaga.

Ettevõtlusvorm	Kokku
Osaühing	615
Füüsilisest isikust ettevõtja	340
Mittetulundusühing	164
Kohaliku omavalitsuse asutus	30
Korteriühistu	8
Tulundusühistu	7
Usaldusühing	6
Sihtasutus	6
Aktsiaselts	2
Täisühing	2
Kokku	1180

2020. aastal oli üle miljonilise käibega kokku üheksa osaühingut. Suurim oli käive OÜ Saru Lauavabrikul, kes tegeleb puidust uste, akende, aknaluukide ja nende raamide tootmisega (k.a väravad). Käibe suuruselt teisel kohal on Samm Mets OÜ, kes tegeleb metsamajandust abistavate tegevustega.

Ärinimi	Põhitegevusala	Töötajate arv
OÜ Saru Lauavabrik	Puidust uste, akende, aknaluukide ja nende raamide tootmine (k.a väravad)	141
Samm Mets OÜ	Metsamajandust abistavad tegevused	16
BALTIC VIANCO TRADING OÜ	Elusloomade hulgimüük	12
TITANIA SEA OÜ	Kalade, vähilaadsete ja kalatoodete hulgimüük	0
Nopri Talumeierei OÜ	Piima töötlemine, piimatoodete ja juustu tootmine	23

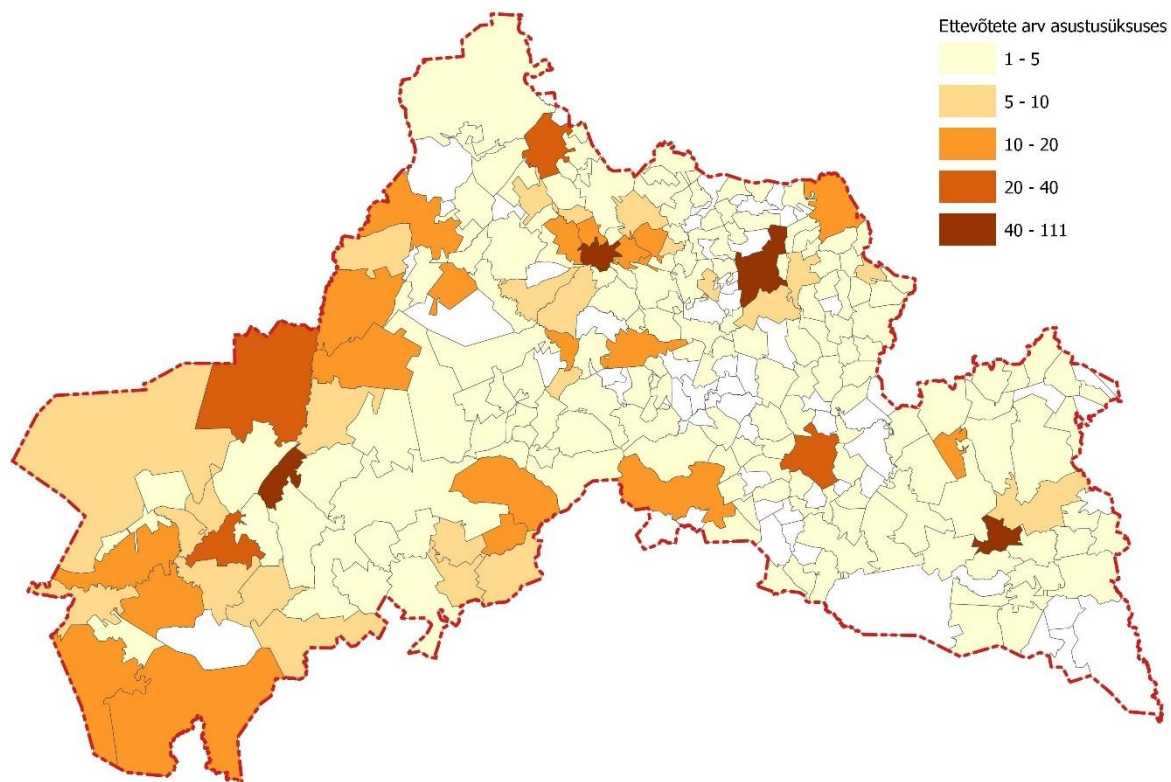
OÜ Arisaukko Baltica	Veoste ekspedeerimine	4
HUT Eesti OÜ	Kokkupandavate puitehitiste (saunad, suvilad, majad) ja nende elementide tootmine	9
A-NAGEL OÜ	Teravilja- (v.a riis) ja kaunviljakasvatus; õlitaimeseemnete kasvatus	22
ROKO Rakennus OÜ	Elamute ja mitteeluhoonete ehitus	11

Rõuge vallas asub väga palju erinevate põhitegevusaladega ettevõtteid. Kuna Rõuge vald on peamiselt hõredalt asustatud maavald, kus on suures ulatuses nii metsa- kui ka põllumajandusmaid siis enim, kokku 125 ettevõtet, tegeleb segapõllumajandusega. Põhitegevusvaldkondadest domineerivad veel elamute ja mitteeluhoonete ehitus; metsakasvatus ja muud metsamajanduse tegevusalad; teravilja (v.a riis) ja kaunviljakasvatus, õlitaimeseemnete kasvatus; metsavarumine ning metsamajandust abistavad tegevused. Tegevusalade lõikes on Rõuge vallas enim põllu- ja metsamajanduse ning kalapüügiga tegelevaid ettevõtteid. Lisaks tõusevad esile ehitus; töötlev tööstus; kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus ning majutus ja toitlustus.

Täpsem statistiline analüüs on leitav Rõuge valla arengukavast aastateks 2021-2035+.

Asukoha analüüs

Enim ettevõtteid, kokku 111, on koondunud Rõuge alevikku kui valla keskusesse (skeem 1). Rõuge alevikku on koondunud suurel hulgal erinevaid teenuseid, mis võimaldab ka ettevõtjatel paremini ja lihtsamalt teiste pakutavaid teenuseid tarbida. Rõuge alevikus asub väga erinevate põhitegevusaladega ettevõtteid. Domineerivateks tegevusaladeks on muu mujal liigitamata koolitus; juuksur- ja muu iluteenindus, elamute ja mitteelamute ehitus ning spordiklubide tegevus. Suurimate töötajate arvuga ettevõteteks on Võru Sako OÜ (2019. aasta seisuga 12 töötajat) ja OÜ Rõuge Kommunaalteenus (2020. aasta seisuga 11 töötajat). Suurima käibega ettevõteteks oli OÜ Arisaukko Baltica ja Võru Sako OÜ.

Skeem 1. Ettevõtete arv asustusüksustes lõikes.

Selgelt eristuvad ka teised alevikud. Varstu alevikku on koondunud 50 ettevõtet, kuid tegeletakse väga erinevates põhitegevusvaldkondades. Natuke enim on ettevõtete põhitegevusaladeks haridust abistavad tegevused ning metsakasvatus ja muud metsamajanduse tegevusalad. Kõik ettevõtted on pigem väikesed ja maksimaalselt kahe töötajaga. Suurima kasumiga on OÜ Varstu AK, kelle põhitegevusalaks on taimekasvatuse abitegevused ja VVP OÜ, kelle põhitegevusalaks on segapõllumajandus ehk mõlema ettevõtte tegevusalaks on põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük.

Misso alevikku on registreeritud 48 ettevõtet ning sarnaselt Varstule tegeletakse ka siin väga erinevates põhitegevusvaldkondades. Vähesel määral eristuvad elamute ja mitteeluhoonete ehitus ning hoonete ja üürimajade haldus (korterühistud, elamuühistud, hooneühistud jms). Ettevõtted on väga väikeste töötajate arvuga ja enim on töötajaid Luts Teenus OÜs, kokku 3, mis tegeleb maastiku hoolduse ja korrashoiuga. Suurima kasumiga on Luts Teenus OÜ ja Budzu Wood OÜ, viimase neist põhitegevusalaks on küttepuude tootmine.

Lisaks alevikele eristub selgelt ka Haanja küla, kuhu on registreeritud kokku 43 ettevõtet. Ka siin tegeletakse väga erinevates põhitegevusvaldkondades ja ei eristu selget suunda. Enim ettevõtteid tegeleb ehitusliku insener-tehnilise projekteerimise ja nõustamise valdkonnas. Piirkonnas on selgelt rohkem majutuse ja toitlustusega seotud tegevusvaldkondadega tegelejaid. Võrreldes Varstu ja Misso alevikega on siin selgelt kaks töötajate arvu poolest domineerivat ettevõtet- Samm Mets OÜ, kes tegeleb metsamajandust abistavate tegevustega ja kus töötab 16 inimest ning Munajala OÜ, kelle põhitegevusvaldkond on restoranid jm toitlustuskohad ja kus töötab 14 inimest. Need kaks ettevõtet on ka suurima kasumiga ettevõtted Haanja külas.

Ettevõtete paiknemist vallas vaadeldes on selgelt näha ettevõtete koondumine valla lääne osasse, kus on ettevõtete peamiseks tegevusvaldkonnaks põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük. Tegemist on piirkonnaga, kus asub kõige rohkem põllumajandusmaid (sh väärtuslikke põllumajandusmaid) ning seetõttu on enamik ettevõtteid seotud just põllumajandusega.

Ettepanekud ettevõtluskeskkonna arendamiseks

Oluline on arendada koostööd regiooni omavalitsuste vahel, et vältida omavahelise konkurentsi tekkimist. Kuna puuduvad maavalitsused, kes edastasid ja vahetasid informatsiooni omavalitsustega, siis oleks vaja leida üks juhtrollis olev omavalitsus. Koostöö sujuvaks toimimiseks peab kõigil osapooltel olema üks põhieesmärk, mille poole püüelda.

Piirkonda uute ettevõtete toomiseks ja seeläbi töökohtade loomisele kaasa aitamiseks ei piisa üksnes kodulehest ja/või trükistest. Oluline on aktiivne otsesuhtlus potentsiaalsete investoritega näiteks erinevate messide raames. Otsesuhtlus võimaldab probleemkohad kiiremini avastada ja nendega operatiivselt tegeleda. Oluline on luua pidevalt uusi kontakte ning tegeleda nende hoidmisega.

Ettevõtlusalade (äri ja tootmise maa-alad) arendamise puhul on oluline maa olemasolu ja määratud maakasutuse juhtotstarve üldplaneeringus. Sageli piirab uute ettevõtlusalade loomist (munitsipaal)maa puudumine. Selle saamine eeldab aktiivset koostööd riigiga, sh järjepidevat suhtlust, kuna riigivara võõrandamise protsessid on äärmiselt aeglased. Samuti on oluline teha koostööd potentsiaalsete investoritega juba üldplaneeringu koostamisel, et võimaldada võimalikult lihtsad järgnevad menetlusprotsessid ning leida kompromissid juba üldplaneeringu koostamise protsessis.

Ettevõtlusalade kavandamisel ja investoritega läbirääkimisi pidades on oluline silmas pidada, mis on valla ettevõtluse (põhi)fookus. Paratamatult ei ole võimalik kõigile kõike pakkuda ja tihti just neile eelistatud asukohas. Tuleb läbi mõelda, kuhu soovitakse tööstusettevõtteid ja kuhu pigem äripiirkonda. Näiteks ei pruugi väga erineva tegevusalaga tööstusettevõtted koos hästi toimida ning tihti ei toimi nad hästi koos elamupiirkondadega. Tulevastel ettevõtetel on enamasti olemas huvi teada saada, et millisena kujutab kohalik omavalitsus ala arengut tulevikus ette ja kas nende uus ettevõtte selle visiooniga ühtib.

Tihti teevad ettevõtjad otsuse uues paigas oma ettevõtte rajada tuginedes isiklikul kogemusel ja/või loodud kontaktidel. Oluline on, et potentsiaalne ettevõtja saaks omavalitsusest igakülgset abi ja nõu (nt soovitusel/nõuanded asjaajamiseks, detailplaneeringute algtamine/koostamine, projekteerimine, ehitusload jne).

Oluline on initsieerida järjepidevat mitteformaalset suhtlemist olemasolevate ja potentsiaalsete ettevõtjatega näiteks erinevate ümarlaudade raames. Antud tegevus on oluline hea ettevõtluskliima loomisel. Samas tuleb tähele panna, et ka antud kohtumistel peab olema väga selgelt defineeritud eesmärk- milleks suhtlemist initsieeritakse. Samuti on vaja lahti mõtestada saadav potentsiaalne kasu ettevõtjatele, muidu nad kaotavad kiiresti huvi.

Mitteformaalses suhtlemises mängivad olulist rolli omavalitsuste esindajad, sest nemad peaksid omama kõige paremat ülevaadet vallas toimetavatest ettevõtjatest ning tänu sellele saavad kokku viia erinevate

ettevõtjate erinevad vajadused ning huvid. Selle saavutamiseks tuleb aga järjepidevalt suhelda ja olla kursis valla ettevõtluskeskkonnas toimuvate muutustega.

Suurema mahulise ettevõtluskeskkonna kujundamisel on olulisel kohal transport ja juurdepääs. Seejuures tuleb tähelepanu pöörata just teede seisukorrale. Ettevõtjad ei pööra tähelepanu, kellele tee kuulub, vaid et see oleks igal aastaajal kasutatav. Siinkohal tuleb teha omavalitsusel koostööd Transpordiametiga, et vajadusel neid teavitada riigiteede olukorrast ja ka erateede omanikega, et võimalusel neid teid avalikku kasutusse määrata.

Sarnaselt teede seisukorra pidevale parandamisele tuleb tähelepanu pöörata ka kiire internetiühenduse loomisele. Suur osa tööprotsesse on automatiseeritud ja läbi internetiühenduse jälgitav ning samuti kasutatakse seda töö korraldamiseks. Internetiühenduse puudumine on üks suuremaid tegureid, miks potentsiaalne ettevõtja võib loobuda väljavalitud asukohast. Lisaks võimaldab hea internetiühendus teha inimestel ka kaugtööd ning seeläbi tarbida rohkem vallas pakutavaid teenuseid, sest pendelränne väheneb.

Asukohaspetsiifilised ettepanekud

Rõuge alevik

Rõuge aleviku plussiks on keskuseks olemine aga ka keskne asukoht valda tervikuna vaadeldes. Samuti on kasvanud piirkonna populaarsus elukohana tänu ilusale loodusele ning võimalusele kohapeal piisaval hulgal erinevaid teenuseid tarbida. Mida rohkem on elanikke, seda suurem on potentsiaalne töajubaas, kes omab väga erinevaid teadmisi ja oskusi.

Rõuge alevik asub mitme kõrvalmaantee ristumiskohas, mistõttu on tema majandusgeograafiline olukord natuke kehvem, kui teistel alevikel. Rõuge aleviku ettevõtluskeskkonna arengu seiskohalt on oluline teede seisukorra parendamine ja võimalike uute ettevõtlusalade ettevalmistamine.

Lisaks teede seisukorrale on oluline tähelepanu pöörata ka infrastruktuuri võrgustiku edasiarendamisele (nt ühisveevärk ja -kanalisatsioon, kaugküte jne). Oluline on, et võrgustik hõlmaks kogu alevikku aga ka potentsiaalseid laienemisalasid aleviku lähedal. Võrgustiku arendamisel tuleb kindlasti arvestada potentsiaalsete liitujatega, et ei tekiks olukorda, kus olemas on trassid aga rohkem liitujaid ei ole võimalik ühendada. Kogu informatsioon kommunaalteenustega ühendumise kohta peaks olema lihtsasti leitav valla kodulehelt ja selgesti arusaadav.

Varstu alevik

Varstu aleviku üheks plussiks võib pidada hea ühendustee olemasolu. Varstu asukoht tugimaantee Võru-Mõniste-Valga ääres tagab head ühendused kahe maakonna suurimate keskustega. Head ühendused võimaldavad väga mitmekülgset häid ühendusi nõudva ettevõtluse arengut.

Piirkonna üheks probleemiks on piiratud tööjõu kättesaadavus ning lähiaastatel ei ole selles osas näha ka aleviku kasvamist. Ettevõtluse arenguks on oluline, et uutel ettevõtetel oleks piisavalt ettevalmistatud alasid oma hoonete rajamiseks aga ka vajadusel töötajatele elamupindade planeerimiseks.

Lisaks asub Varstu aleviku ääres ka lennuväli, mille potentsiaali oleks võimalik rohkem ära kasutada nt turismi valdkonnas. Hetkel on olemas ainult lennuväli aga puuduvad näiteks angaar pisiremonttööde

tegemist ja puhkeruumiga majandushoone. Tuleb kaaluda kas ja mil määral oleks vajadust lennuvälja edasi arendada. Samuti oleks vaja välja töötada turismitaristu, mis paremini ühendaks kõiki valla piirkondi. Kindlasti tuleks kaaluda koostööd ka naaberomavalitsustega, et paremini kogu piirkonda tutvustada.

Misso alevik

Misso aleviku suureks plussiks on asumine ainukese Rõuge alevikku läbiva põhimaantee ääres. Misso asukoht Riia-Pihkva maantee äärsel alal, Luhamaa piiripunkti läheduses loob transpordikoridori näol võimalusi edasi arenemiseks logistikaalana. Hetkel on Misso aleviku ja lähiala potentsiaal logistikaalana kasutamata.

Võrreldes teiste alevikega on Misso kõige suurem investeeringute vajadusega ala. Logistikaala võimalikul arendamisel tuleb arvestada kasutuskooormuse kasvamisega. Oluline on teede ja muu infrastruktuuri pidev parendamine. Piirkond vajab antud osas väga suuri investeeringuid ning tõenäoliselt ei ole kohalikul omavalitsusel rahalisi võimalusi neid kõiki teostada ning seega oleks vaja leida organisatsioon, kes on võimeline vajalikus mahus investeeringuid toetama.

Piirkonna üheks probleemiks on piiratud tööjõu kättesaadavus ning lähiaastatel ei ole selles osas näha ka aleviku kasvamist.

Misso aleviku ettevõtlusalade arengu puhul on oluline tähele panna ka loodusliku tasakaalu säilitamist. Tegemist on looduskauni piirkonnaga ning ettevõtluse areng ei tohiks seda kindlasti rikkuda.

Haanja küla

Sarnaselt Rõuge alevikule asub ka Haanja mitme kõrvalmaantee ristumiskohas ja lähialal ei ole ühtegi tugi- ega ka kõrvalmaanteed. Mistõttu on ka tema majandusgeograafiline olukord kehva. Haanja suurimaks plussiks on asumine kohe Eesti kõrgeima tipu jalamil. Tegemist on suuresti just turismipiirkonnaga, mida tuleks edasi arendada. Välja tuleks töötada kava ja täpsemalt analüüsida, millistest tegevusvaldkondadest on alal puudust ja kuidas antud tüüpi ettevõtjaid oleks võimalik piirkonda meelitada.

Haanja küla lähipiirkonda ja Haanja looduspargi omapärast looduslikku keskkonda tuleb kaitsta aga samuti on see üks suurimaid väärtusi, mida tuleks üha enam inimestele tutvustada. Tuleks leida võimalused, et inimesed veedaksid piirkonnas rohkem aega, kui vaid ainult ühe objekti külastamiseks. Oluline on suunata inimesi tarbima ka teisi piirkonna teenuseid ja hüvesid.

Haanja piirkonna üheks plussiks on erinevad sportimisvõimalused, mida suuremas osas on arendanud Haanja puhke- ja spordikeskus. Kuid lisaks nende tegevuse toetamisele tuleks piirkonnas soosida ka teisi sporditegevuse arendajaid. Spordikeskuse arenguks on oluline, et harrastajatele ja sportlastele oleks lähipiirkonnas tagatud kõik neile vajalikud teenused. Tegemist on potentsiaalsete klientidega, kes viibivad piirkonnas rohkem kui ühe päeva ning tarbivad ka teisi teenuseid ja hüvesid.

Piirkonna suurimaks probleemiks on piiratud tööjõu kättesaadavus, mistõttu ei ole perspektiivi väga tehnilisi teadmisi vajavate ettevõtete rajamiseks, kui tööjõudu just väljaspoolt lähipiirkonnast sisse ei tooda.

Soovitused üldplaneeringu koostamiseks

Kuna ettevõtluse arenguks on oluline maaressursi olemasolu siis on üldplaneeringus oluline analüüsida olemasolevat maakasutust ning suuremate keskuste väljakujunenud struktuuri, et paika panna kas ja kuhu oleks võimalik arendada uusi potentsiaalseid ettevõtlusalasid. Alade planeerimisel on oluline tähele panna, et ei kahjustataks liigselt piirkonna ilusat looduskeskkonda ega ei tekitataks liigseid häiringuid olemasolevatele elamutele ja ühiskondlikele hoonetele.

Kui ei ole teada täpseid arendussoove siis on soovitatav ka üldplaneeringus jätta natuke rohkem valikuvõimalusi maakasutuse määramisel. Selleks on võimalik üldplaneeringus määrata segaotstarbega alad, kus on lubatud arendada ainult teatud tüüpi juhtotstarbeid.

Lisaks on oluline üle vaadata kaugkütte piirkonna ja reoveekogumisala paiknemine. Tuleb analüüsida kas ja kuhu on võimalik ning põhjendatud neid laiendada.

Uute ettevõtete rajamisel on oluline teede seisukord, et tagada nii töötajate, klientide kui ka kauba juurdepääs. Riigiteede seisukorra parendamine lähtub riigiteede teehoiukavas toodud põhimõtetest ja antud teemas tuleb teha koostööd Transpordiametiga. Kohalike teede osas tuleb paika panna põhimõtted kas ja kuidas toimub teede avalikku kasutusse võtmine. Lisaks tuleb suuremate arendusalade puhul üle vaadata kas kõigile aladele on tagatud juurdepääs ja kui seda ei ole siis tuleks see üldplaneeringuga kavandada.

Maakasutuse tingimuste määramisel tuleb tähele panna, et tegemist on kahaneva rahvastikuga maavallaga. Oluline on soodustada ettevõtluse arengut piirkonnas, kuid samuti säilitada omapärast looduskeskkonda. Soovitused maakasutuse tingimuste määramiseks:

- põhiliselt väikeettevõtluse arendamiseks on soovitatav anda võimalus kõrvalotstarbe määramiseks näiteks kuni 40% ulatuses;
- asutuse struktuuri hoidmiseks tuleb analüüsida ning leida optimaalsed katastriüksuse suurused. Soovitatav on sisse jätta ka omavalitsuse kaalutusõigus, sest erinevatel asjaoludel võivad tekkida juhud, kui on vaja ka väiksemaid katastriüksuse ettevõtluse arendamiseks hoonestada;
- kuna tegemist on väga ilusa looduslikukeskkonnaga siis tuleb tähelepanelikult kaaluda kui palju määrata haljastuse protsent katastriüksuse kohta. Oluline on leida kompromiss, et kuidas säilitada keskkonda aga mitte liigselt piirata ettevõtluse arengut. Tootmise maa-alade haljastuse määramise juures tuleb arvestada, et toomisalad vajavad enamasti suuremaid manööverdusalasid ja laoplatse. Tootmisalade puhul on soovitatav määrata ka kõrghaljastuse nõue, sest siis on võimalik mingil määral varjestada tootmisalasid.

Koostas: Piia Kirsimäe (kartograaf, planeerija), Kobras OÜ

